

Josep Pla

Fer-se totes
les il·lusions
possibles

i altres notes disperses

Edició de
Francesc Montero

DESTINO

Josep Pla

FER-SE TOTES
LES IL·LUSIONS POSSIBLES

I ALTRES NOTES DISPERSES

Edició de Francesc Montero

Edicions Destino

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

© Hereus de Josep Pla, 2017

© de l'edició i la presentació: Francesc Montero, 2017

Il·lustracions de l'interior: reproduccions de dues portades manuscrites (pàg. 59-60) i de sis fulls diversos (pàg. 62, 106, 120, 152, 214 i 230) dels originals de l'autor custodiats a la Fundació Josep Pla de Palafrugell i a l'arxiu Frank Keerl Pla.

© Edicions Destino, S.A.

© Columna Edicions, Llibres i Comunicació, S.A.U.

Av. Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona

Primera edició: novembre del 2017

ISBN: 978-84-9710-270-4

Dipòsit legal: B. 22.715-2017

Fotocomposició: Gama, S.L.

Imprès a: Egedsa

Joseph Glaser
Notes disques - Vol. 11

O.C.

Forest Plot

"Vague notes dispersed" II

I

Els elements habituals de la nostra societat i de la nostra història han estat, durant segles, els pagesos i els mariners, i naturalment els seus paràsits (comerciants, propietaris, nobles). Hi ha hagut també, és clar, l'estament industrial, però aquest estament no prengué importància fins a l'època moderna, quan s'inicià la industrialització del país a més o menys gran escala.

A aquests elements bàsics de la nostra societat se n'hi ha d'afegir un altre: els capellans i frares o, si voleu, els frares i capellans. Aquest és un país que ha estat sempre susceptible de produir frares i capellans amb una gran facilitat. Es podria, em sembla, afirmar que aquest país ha tingut sempre els frares i capellans que

ha necessitat. En termes generals, n'ha tingut una gran abundància. I encara potser es podria dir més: aquest és un país que dóna la impressió que hauria pogut tenir, a cada moment, molts més frares i capellans dels que ha tingut, a jutjar per la quantitat de persones, incloses en el cercle de les vostres amistats, que per l'estricta modalitat del seu esperit i de la seva sensibilitat no comprenen el perquè no n'han estat. Això fa que la nostra societat contingui una massa flotant de laics enyoradissos de l'estat eclesiàstic —de laics que no han rematat la seva vocació essencial. A mi em sembla que hi ha més laics enyoradissos de capellà, que capellans enyoradissos de vida laica —tot i que naturalment n'hi ha algun, és clar.

A tot el curs de la nostra història, doncs, l'estament eclesiàstic ha tingut un enorme pes i una gran importància. És un estament tan natural, tan fos en la nostra societat que n'és pràcticament inseparable. Aquest fet és tant més curiós d'observar quan hom sap i constata que com a carrera no és res de l'altre món i que permet només —generalment parlant— fer una viu-viu més aviat limitada. Hi ha, és clar,

alguna prebenda, algun bon tall, però el seu número és molt minoritari. Aquell vell refrany que diu: «fum d'altar, botifarres a l'olla», és inaplicable, en tot cas, a la ruralia eclesiàstica. A les parròquies rurals, el fum de l'altar sol ésser molt prim i diàfan.

Sobre l'economia dels capellans hi ha unes consideracions a fer. Abans de les lleis de la desamortització, alguns bisbats foren molt rics. Després de la desamortització, alguns bisbats continuaven essent molt rics —encara que potser no tant. El fet però que un bisbat sigui ric, no vol pas dir que els incardinats en el seu terme hi mantinguin una situació econòmica paral·lela a la de la comptabilitat general. La nostra història és tan pobre en estudis socials, que no sabem pràcticament res de l'economia eclesiàstica abans de la desamortització. Després sabem el que els capellans han guanyat en virtut de les disposicions concordades. No ha estat pas res de l'altre món —com tothom sap. És clar que sempre sol caure alguna altra cosa: un testament, una donació, un llegat. Em sembla, però, que en l'època que vivim, tot allò que podríem anomenar les aportacions de

la pietat més aviat han sofert una gran retallada. El piadós fa el que pot, però la vida és molt cara. Sovint per altra part, el catòlic practicant considera que la religió pot viure purament de l'aire del cel i de la puresa ideal i és curt de generositat. Hi ha qui creu que el fet que els capellans cobrin de l'Estat més aviat ha fet mal a l'Església. És possible. Però si els capellans no cobressin de l'Estat, ¿de qui cobrarien, valga'm Déu? Els capellans són apreciats, sobretot si no costen massa. És fàcil de comprendre que si els capellans haguessin de viure de la feligresia, si no tinguessin altres entrades que les dels feligresos, se la passarien encara més magra. Sempre hi ha hagut la idea —àdhuc en moments en què l'Església era notòriament més dominant, en els segles de general ignorància— que els capellans han hagut d'aprofitar tot el que se'ls ha presentat per anar tirant.

La finalitat de l'educació clerical en el nostre país —i en aquest moment, l'educació clerical és la base de tota l'educació— consisteix en mantenir viu el sentiment de la diferència de

classes. Donar als rics la sensació que són diferents dels altres —aquesta és la finalitat. I el més curiós és que la gent es creu que hi ha diferències objectives, concretes, tangibles. Sobre aquesta educació de base, es construeix més tard una espècie d'educació militar, provinent de la mentalitat militar castellana. Essent incapaç l'exèrcit de qualsevol acció militar exterior, per subsistir s'ha convertit en el braç armat de la diferència de classes —vull dir que l'exèrcit és un exèrcit de guerra civil, amb el matís concret de guerra social. És per això que Església, militarisme, latifundisme i burgesia són exactament el mateix, és la mateixa lligada. L'exèrcit és la garantia de la diferència de classes. El contracte és aquest: la burgesia paga el militarisme parasitari a canvi del qual l'Església defensa la diferència de classes.

És curiosa la facilitat que ha tingut l'Església catòlica per adaptar-se a tots els successius estats econòmics i socials. L'Església s'ha adaptat al món antic —basat en l'esclavatge—, al món medieval —basat en el feudalisme—, al món modern —basat en el capitalisme— i al món contemporani —basat en el socialisme. Jo estic segur que

l'Església s'adaptarà al comunisme amb la més gran facilitat —si és que li deixen que ho faci. És aquest sentit de l'oportunisme davant dels diferents estats econòmics successius el que impressiona més de l'Església. És aquest oportunisme sistemàtic el que ha permès dir que l'Església té un origen diví. En el Mediterrani —país pobre— l'oportunisme sempre ha estat considerat sagrat.

Si sabem tan poca cosa sobre l'aspecte material i econòmic de la nostra història —i per això és tan lloable l'esforç que fa Vicens Vives i el seu grup per projectar una mica de llum en aquestes tenebres—, és natural que hagi estat tan negligida la psicologia de la nostra ànima col·lectiva.

De tota manera, les causes econòmiques no ho expliquen pas tot i fins quan disposarem d'una bona història del nostre país, haurem de veure quines foren les causes del nostre drama cultural —de la nostra decadència literària, espiritual i sensible— coincident amb la formació de la unitat espanyola i la lligada amb Cas-

tella. Aquesta decadència ha estat sotsratllada moltes vegades, però les causes reals ens són desconegudes pel moment.

Com que la unitat es produí no solament en el terreny polític sinó [també] en el terreny religiós, a través de la projecció de les formes del catolicisme castellà sobre el nostre país, es produí un sobrepès de catolicisme sobre la nostra vida social. Aquest fou un factor de decadència, perquè els pobles d'esperit comercial s'ofeguen si la pressió del dogmatisme catòlic és excessiva. El bilingüisme fou un altre factor de decadència. El bilingüisme planteja al meu entendre el problema del subconscient català —origen de tot el drama cultural del país— perquè el poble que no logra mantenir les manifestacions del seu subconscient en un estat folgat, llibèrrim i normal, perd la seva personalitat d'una manera fatal i seguríssima. El subconscient català es troba en l'ambient castellà i andalús desplaçat i absolutament foraster. El fet que l'ànima catalana sigui més sentimental que sensible, ajuda encara al que dic. El desplaçament a què alludeixo crea en el català un sentiment d'inferioritat permanent. Com que el

sentiment d'inferioritat és dolorós, desagradable i angoixant, el català ha fet, col·lectivament i en molts casos, personalment, un gran esforç per superar-lo: ha fet el possible per abandonar, per deslligar-se de la seva personalitat autèntica, però no ha pas reeixit. Això ha creat una psicologia curiosa: la psicologia d'un home penjat a mig aire, que té por d'ésser ell mateix i al mateix temps que no pot deixar d'ésser ell mateix, que refusa d'acceptar-se tal com és i alhora que no pot deixar d'ésser tal com és. I això no són pas abstraccions que jo em faig; això són fets. Són les característiques típiques del complex d'inferioritat.

La persistència durant dotzenes i dotzenes d'anys en aquest estat ha creat un ésser d'escasos sentiments públics positius, és a dir, un home sense pàtria, incapaç de fusionar-se ni d'adherir-se, hipercrític, irònic, individualista, frenèticament individualista, negatiu: un home malaltís, ombradís, malfiat, anguilejant, esmunyedís, nerviós, displicent, solitari, trist. La malaltia catalana es troba en el subconscient del país.